

Byggnadsminnesförklaring av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse på fastigheten Månsåsen 1:13, "Månsgården", Marby sn, Åre kn

Frågan om byggnadsminnesförklaring väcktes 1985-08-14.

Byggnadsnämnden har godtagit byggnadsminnesförklaringen.

Fastighetens ägare har godtagit de föreslagna föreskrifterna.

Länsmuseet har under hand tillstyrkt byggnadsminnesförklaringen och de föreslagna föreskrifterna.

Månsgården utgör en del av den kulturhistoriskt värdefulla miljön i Månsåsen. Området har även bedömts vara av intresse för den fysiska riksplaneringen. Byggnadsminnesförklaringen omfattar samtliga byggnader med undantag av vagnsboden och lekstugan.

Månsgården är i sin nuvarande utformning huvudsakligen från 1800-talets senare hälft och sekelskiftet. På gården finns ett stort antal välbevarade byggnader från 1700-, 1800- och 1900-tal.

Husens gruppering på gården med mangårdsbyggnad och två symmetriskt placerade flyglar är typisk för Jämtland under 1800-talet. En allékantad tillfartsväg leder fram till gården. I sluttningen, alldeles öster om gårdsplanen, ligger källaren ingrävd och i sänkan ytterligare ett stycke mot öster, ligger den stora stall- och ladugårdsbyggnaden. Vagnsboden ligger i sluttningen strax söder om gårdsgruppen. I kanten av odlingsmarken, ännu längre mot söder lite på håll från den övriga gårdsgruppen ligger fyra härbren och en stor loge i rad. Ladugården och källaren är s k gjuthus, en byggnadsteknisk nyhet i Jämtland på 1840-talet, medan övriga hus på gården är liggtimmerkonstruktioner.

Gårdens historia kan följas tillbaka till förra seklets mitt. Den ägdes då av Jon Persson och sedermera av dennes son Per-Olov. Jon Persson byggde ladugården 1861, logen 1864, källaren 1869 och storhärbret 1875. Sonen Per-Olov lät uppföra mangårdsbyggnaden kring år 1900. Vid samma tillfälle flyttades födorådsstugan till sin nuvarande plats och försågs med källare och stenfot. Gården övertogs så småningom av nästa generation, Jon Perssons sonson Oscar Persson.

1914 såldes gården på auktion till Magnus Mårtensson - de nuvarande ägarnas far. Den nye ägaren ville ha en mer symmetrisk gårdsbild och lät därför flytta bryggstugan till dess nuvarande plats. Den stod tidigare längre in på gårdsplanen. Huset flyttades kring 1920. Vid samma tid fick gården sitt senaste nytillskott - vagnsboden. Därmed stod den nuvarande gårdsbilden färdig.

På gården drevs ett traditionellt jordbruk med mjölkproduktion fram till 1946, då man övergick till spannmålsodling. Numera är jordbruksmarken fransåld till lantbruksnämnden och inga djur har funnits på gården de senaste årtiondena - även om delar av marken ännu hålls i hävd genom fårbeta.

Traditionen att flytta ut till bryggstugan sommartid, upprätthölls på Månggården t o m 1929, då man fick vatten och avlopp indraget i mangårdsbyggnaden. Flytten innebar att hushållet med matlagning, måltider och dagliga bestyr flyttades över till bryggstugan, men nattetid gick man över till stora huset. Vuxna barn kunde dock också övernatta i sommarbostaden. Bryggstugans viktigaste funktion var dock som bagarstuga. I allmänhet bakades tre stora tunnbrödsbak om året i stugan. Sista året man bakade där var 1951.

I dag har alla gårdens hus förlorat sin ursprungliga funktion, undantaget mangårdsbyggnaden och födorådsstugan som ännu är bebodda. Övriga byggnader står oanvända eller nyttjas som förråd.

Mangårdsbyggnaden från sekelskiftet 1900 är en timrad byggnad i 1½ våning med frontespis mot gården och snickarglädje-veranda i 2 våningar på baksidan. Planlösningen är en typ av korsplan. Huset vilar på en grund av kvaderhuggen sten. Under byggnaden finns en källare med ingång från södra gaveln. Mot gården finns två förstukvistar med sadeltak, utformade i snickarglädjestil. Förstukvisten vid köksingången har panelats och gjorts om till vindfång, panelen har satts på insidan och alla dekorationer finns kvar utanpå. Ytterdörrarna är spegelindelade pardörrar. Fasaden är klädd med liggande, gul-

rosa fasspontpanel, närmast grunden ett band av stående fasspont. Profilerade listverk under fönstren i båda planen. Huset har tvärpostfönster med profilerade överstycken. Lunettfönster flankerar korspostfönstren i övervåningens gavlar och högst upp i gavelröset finns ett litet rombiskt fönster. Alla snickerier är gråmålade.

Sadeltaket är täckt med tvåkupigt tegel, har långt utskjutande taksprång och profilerade rafter. Profilerad tegelmurad skorsten.

Huset har välbevarade interiörer med intakt planlösning. Spegeldörrar liksom dörr- och fönsterfoder m m och en kakelugn i salen är bevarade. En ombyggnad har gjorts 1942 då köket byggdes om och man installerade centralvärme varvid flera kakelugnar plockades bort. I övrigt har endast smärre löpande förändringar gjorts.

Födorådsstugan, den södra flygeln, är en panelad timmerbyggnad i en våning med inredd vind. Födorådsstugan fick sin nuvarande plats och utformning vid sekelskiftet 1900 men är av betydligt äldre datum till stommen. Byggnaden vilar på en kvaderhuggen stenfoot. Huset har en planlösning av enkelstugutyp med utbyggt trapphus mot gården. Utbyggnaden har avfasade hörn i bottenvåningen och flankeras av en veranda med stram snickarglädje åt öster och en täckt utbyggnad mot väster, båda med valmtak. Under huset finns en källare med ingång från baksidan. Två källarfönster vetter mot samma håll. Fasaden har liggande fasspontpanel, färgsatt som mangårdsbyggnaden.

Födorådsstugan har höga korspostfönster med profilerade överstycken som brutits till en gavelspets i mittpartiet. I övervåningen finns moderna, låga tvåluftsfönster i trapphusutbyggnaden och i den lilla raka frontespisen mot söder. Sadeltak med tvåkupigt tegel, långt utskjutande takfoot och modern, rak skorsten avslutad med en krans.

Bryggstugan, den norra flygeln, är en timrad byggnad i 1½ våning. Huset flyttades till sin nuvarande plats kring 1920 men är betydligt äldre till stommen. Planen är en enkelradsplan. Förrådsdelen (östra delen) består av två rum med separata ingångar från verandan. Mot gården finns en mittplacerad förstukvist under sadeltak, som i öster fortsätter i verandan utformad i stram snickarglädje. Fasaden är klädd med rödfärgad, liggande, slät panel med vitmålade snickerier. Fönstren är sexdelade med sidoliggande fönster på ovanvåningen. Sadeltaket har tvåkupigt tegel, och skorstenen är vitstruken.

Jordkällaren ligger i sluttningen öster om gårdsplanen ingrävd i backen. Källarens gavelvägg är en kalkbruksgjuten konstruktion. Dörren flankeras av spröjsade enluftsönster. På den vitstrukna väggen ovanför dörren, är byggnadsåret 1869 målat med svart. Källaren har sadeltak med tvåkupigt tegel och dubbla vindskivor.

Ladugård/stall är ett s k gjuthus. Bottenvåningens tjocka väggar är gjutna i kalkbruk med natursten som fyllnad, väggarna är vitslammade. Den låga vindsvåningen är knuttimrad. Fönstren är smårutade med 6 glas i varje båge. Ladugården har två breda portar på västra långsidan. Över en av portarna är byggåret 1861 målat. Sadeltaket är täckt med eternitpannor. Vid norra gaveln finns ett utedass i brädkonstruktion med pulpettak.

Tröskloge i två våningar. Logen består av två timrade delar med mittparti av brädkonstruktion. Den södra timrade delen är uppförd 1864 i samband med installation av stifttröska och vandringsverk. Logens norra del kan vara äldre. Norra gaveln är klädd med bred lockpanel av okantade bräder, liksom mittpartiet. I övrigt oklädda timmerväggar med spår av falu rödfärg och inbrädade knutar. En halmbod i brädkonstruktion och pulpettak är tillbyggd på södra gaveln.

De timrade delarna har varsin port i marknivå medan mittpartiet har körbrygga av trä och port in till övervåningen. Byggnaden vilar på hörnstenar av natursten och har sadeltak med tvåkupigt tegel.

Storhärbret är ett timrat härbre i två våningar med laxade, brädklädda knutar. Enligt inskription är det byggt 1875. Byggnaden som saknar gavelsvale, vilar på hörnstenar. Gavelingång med bräddörr klädd med liggande panel. Över dörren finns ett litet tätspröjsat fönster med 12 rutor. Sadeltaket är täckt med eternit och har långt utskjutande taksprång med avfasade rafter.

Norr om logen och storhärbret står tre mindre härbren på rad. Dessa timrade härbren har alla äldre traditionell utformning med utskott och gavelsvale och har spår av falu rödfärg. Framför gavelsvaleingångarna ligger broar av stora huggna stenblock.

Härbre 1, soldathärbre, (från norr räknat). Tvåvånigt härbre med 1700-tals timmerknotning. Huset står på ramkonstruktion med raka stolpar. Låg dörr av stående breda bräder med bandgångjärn och svagt välvd överkant. Öppen glugg i gavelröset. Sadeltak täckt med tvåkupigt tegel. Ovanför dörren finns ett infällt timmerstycke med inskriptionen 1736.

LÄNSSTYRELSEN

Jämtlands län

Länsantikvarien

1987-11-17

11.392-2136-85

Härbre 2 (från norr räknat). Härbre i två våningar på ramkonstruktion med svarvade hörnstolpar. Låg dörr av stående bräder med långa bandgångjärn längs dörrens hela bredd. I gavelröset finns ett förhållandevis stort fönster med hel ruta. Sadeltak täckt med tvåkupigt tegel. Sannolikt uppfört under 1700-talet eller 1800-talets första hälft.

Härbre 3 (från norr räknat). Tvåvåningt härbre med sexkantiga knutskallar. Huset står på ramkonstruktion med balusterformade hörnstolpar. Bräddörr med panel lagd i fiskbensmönster. Över dörren finns en liten glugg med lucka. Sadeltak täckt med tvåkupigt tegel. Sannolikt uppfört under 1700-talet eller 1800-talets första hälft.

Byggnaderna på fastigheten Månsåsen 1:13 "Månsgården", bevarar egenarten hos gången tids byggnadsskick och är med hänsyn därtill att anse som synnerligen märkliga. Sammantagna bildar de enskilda byggnaderna också en tidstypisk gårdsgrupp.

Länsstyrelsen förklarar, med stöd av 1 § Lagen (1960:690, ändrad och omtryckt 1976:440) de rubricerade byggnaderna på fastigheten Månsåsen 1:13, Marby socken, Åre kommun, Jämtlands län, för byggnadsminne.

Länsstyrelsen meddelar enligt 2 § samma lag följande skyddsföreskrifter:

1. Skyddsföreskrifterna omfattar boningshus, födorådstuga, källare, ladugård/stall, soldathärbre, härbre, härbre, härbre och loge. Vagnboden omfattas av skyddsföreskrifterna punkt 6.
2. Skyddsföreskrifterna berör byggnadernas exteriörer.
3. Byggnaderna får inte rivas eller flyttas.
4. Byggnaderna får inte till sitt yttre byggas om eller förändras på annat sätt.
5. Underhållsåtgärder som rör exteriören, såsom om målning samt reparation av timmerfasader, träpanel, takbeläggning, skorstenar, fönster, stensockel o s v ska utföras på sådant sätt att byggnadernas kulturhistoriska värde inte minskas. Innan underhållsåtgärder vidtages enligt ovan ska samråd ske med länsantikvarien som också lämnar råd och anvisningar i dessa frågor.
6. Det på karta tillhörande dessa skyddsföreskrifter markerade området får inte bli föremål för väsentlig förändring. (Såväl ändringar i befintlig be-

1987-11-17

11.392-2136-85

byggelse som eventuell ny bebyggelse får komma till stånd först efter samråd med länsantikvarien.)

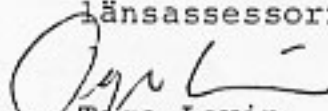
7. Området kring byggnadsminnet skall hållas i sådant skick att byggnadernas utseende och karaktär inte förvanskas.

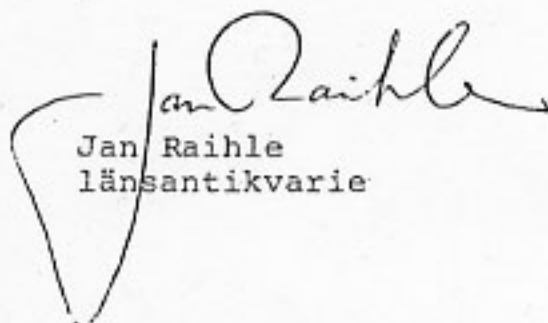
Om ändring i byggnadsminne i strid med skyddsföreskrifterna anses nödvändig för att byggnaderna ska vara till nytta eller sådan ändring i övrigt kan anses påkallad av särskilda skäl, kan länsstyrelsen enligt 3 § lagen om byggnadsminnen meddela tillstånd härtill.

Enligt 14 § lagen om byggnadsminnen gäller detta beslut omedelbart även om det överklagas.

./.
Besvär till kammarrätten i Sundsvall, se bilaga.

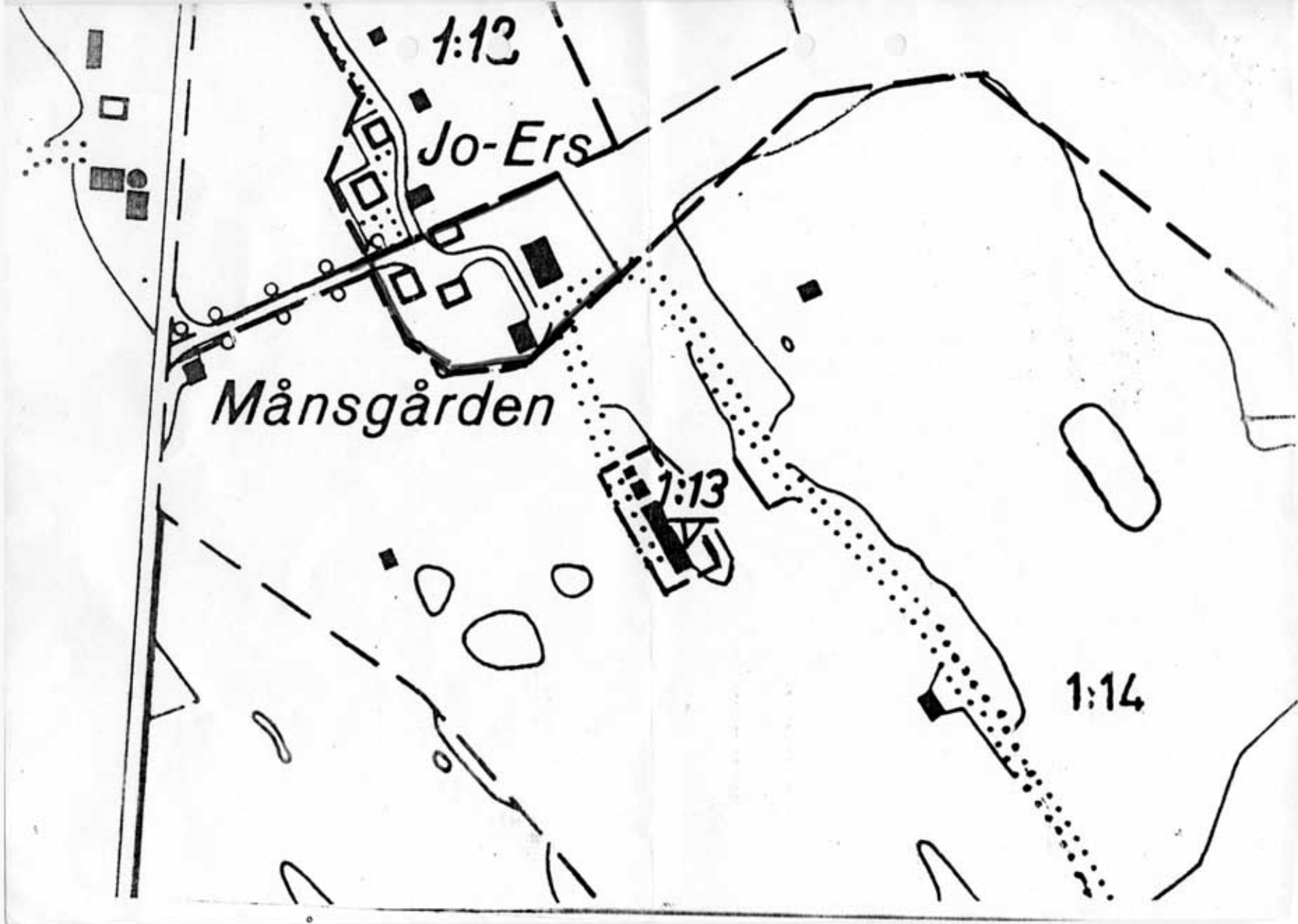
I den slutliga handläggningen av detta ärende har förste länsassessorn Erik Berglund deltagit.

Tage Levin
länsråd

Jan Raihle
länsantikvarie

- ° P. 1 och 2 kan utgå. I stället bör man i p. 3 nämna vilka byggnader som avses, lämpligen genom hänvisning till en situationplan med numrerade byggnader.
- RK6 Andra meningarna i p. 6 kan utgå. Förbud mot ändring i bef. bebyggelse finns i p. 4 och möjligheten till dispens enligt 3 § BML framgår av beslutet.

/EMH

HUR MAN ÖVERKLAGAR TILL KAMMARRÄTT

Om Ni är missnöjd med länsstyrelsens beslut kan Ni skriva till kammarrätten.

I brevet skall Ni

- tala om vilket beslut Ni överklagar, t ex genom att ange ärendets nummer (diarie-numret)
- redogöra för dels varför ni menar att länsstyrelsens beslut är felaktigt, dels hur Ni anser att beslutet skall ändras.

Ni undertecknar brevet, förtydligar namnteckningen och uppger postadress och telefonnummer.

Om Ni har handlingar eller annat som Ni anser stöder Er ståndpunkt, så bör Ni skicka med det.

Ni kan givetvis anlita ombud att sköta överklagandet åt Er.

OBS!

1. **Brevet skall lämnas/skickas till länsstyrelsen och inte till kammarrätten.** Den ordningen har kommit till främst för att snabba upp handläggningen. Länsstyrelsen kan nämligen dö, samtidigt med Ert överklagande, sända sina handlingar till kammarrätten, som kommer att behöva ha tillgång till dem.

Länsstyrelsens adress och telefonnummer är

Länsstyrelsen	Telefon
831 86 ÖSTERSUND	063 - 14 60 00

2. Länsstyrelsen måste ha fått Ert brev inom tre veckor från den dag Ni fick beslutet i Er hand, annars kan Ert överklagande inte tas upp.

Behöver ni veta mer om hur Ni skall gå till väga, så ring eller skriv till länsstyrelsen.